

Beleidslijn herintroducties van dieren

1. Inleiding

Herintroductie is het uitzetten van dieren in de vrije natuur met als doel een zelfstandige duurzame populatie te bevorderen of deze opnieuw te stichten. We spreken van een landelijke herintroductie wanneer een diersoort in een gebied wordt teruggebracht, terwijl die soort in Nederland niet meer voorkomt. Locale herintroductie is het uitzetten van een diersoort in een gebied, terwijl die soort elders in Nederland nog voor komt. Bijplaatsen (repopulatie) is het uitzetten van dieren in een bestaande populatie. In box 1 t/m 4 worden enkele voorbeelden van herintroducties beschreven.

Een belangrijk verschil tussen herintroductie en introductie is dat het bij herintroductie gaat om inheemse diersoorten terwijl er bij introductie sprake is van uitheemse fauna. Introductie van uitheemse soorten (exoten) is in principe onwenselijk en zou voorkomen moeten worden¹. Ook met herintroducties van inheemse soorten moet zorgvuldig worden omgegaan. Er bestaat immers kans op schade aan natuurwaarden, schade aan de omgeving (bijvoorbeeld landbouwschade) of aantasting van het dierenwelzijn. Een ondoordachte herintroductie kan leiden tot faunavervalsing wanneer dieren van de verkeerde ondersoort worden uitgezet, of wanneer de herintroductie plaats vindt buiten het oorspronkelijke verspreidingsgebied van de soort. De Flora- en faunawet verbiedt daarom het uitzetten van dieren in de natuur.

Er zijn echter verschillende redenen waarom diersoorten soms worden geherintroduceerd. Zo is geprobeerd natuurlijke ecologische processen te laten terugkeren met de herintroductie van de bever in de Biesbosch (zie box 1). Ook wordt getracht met herintroductie de kans op uitsterven van een bedreigde diersoort te verkleinen zoals bij de bosparelmoervlinder (zie box 2) of de geelbuikvuurpad (zie box 3). Door bijplaatsen van individuen in een bedreigde populatie (repopulatie) kan deze populatie soms genetisch of getalsmatig worden versterkt. Een succesvolle herintroductie kan op die manier bijdragen aan het behalen van Nederlandse en Europese natuurdoelen. Daarom kan voor herintroductie en repopulatie ontheffing worden verleend van de Flora- en faunawet.

Deze beleidslijn vormt het kader waaraan deze ontheffingsaanvragen voor herintroducties van diersoorten in de natuur worden getoetst. In de beleidslijn wordt eerst aangegeven hoe het Ministerie van LNV aankijkt tegen herintroducties. Vervolgens wordt aangegeven welke afwegingen gemaakt worden bij het besluit of een ontheffing voor herintroductie of repopulatie wordt verleend.

¹ Het beleid ten aanzien van exoten is geformuleerd in de beleidsnota invasieve soorten (Kamerstuk 2007-2008, 26407, nr. 27).

Box 1. Herintroductie van de bever in de Biesbosch: geduld beloont!

De Europese bever was ooit een algemene soort in stroomgebieden van Europa en waarschijnlijk ook in Nederland. Door bejaging was de bever sinds 1825 uit Nederland verdwenen. In 1983 kwam de werkgroep “Bever in Nederland” met een advies tot herintroductie van de bever. De dieren zouden een verrijkende invloed hebben op het ecosysteem. Door vraat aan bomen creëert de bever openheid die ruimte biedt aan tal van andere soorten (waaronder libellen). Bij wijze van proef werden Elbe-bevers afkomstig uit het Duitsland uit uitgezet in de Biesbosch. De Biesbosch bleek groot genoeg en van voldoende kwaliteit. In 1985 werd ontheffing verleend voor de herintroductie, ondanks tegenstand van boerenorganisaties. Van 1988 – 1991 werden 42 bevers uitgezet.

In de eerste jaren na de herintroductie reproduceerden de bevers matig (slechts één op de drie paren kreeg jongen, later steeg dit tot één op de twee paren). Naast sociale stress als gevolg van achtereenvolgende uitzettingen, bleek een belangrijke oorzaak dat de bevers nog niet waren aangepast aan het zeeklimaat. In ons klimaat loopt de wilg vroeger uit dan in het Elbe-gebied. Jonge wilgebladeren bevatten veel fosfor, iets wat vrouwtjesbevers nodig hebben tijdens de dracht. Synchronisatie van dracht en uitlopen van de wilg is dus een sleutelfactor voor het krijgen van jongen. De bevers in de

Geen hakhout, geen vlinders: De bosparelmoervlinder.

Tot in het begin van de 20^e eeuw was de bosparelmoervlinder vrij algemeen in de bossen en bosranden van de hogere zandgronden. De soort kwam voor op open plekken zoals kleine kapvlaktes, open plekken in hakhoutbossen, langs bosranden en in wegbermen. Na 1980 kwam de vlinder alleen nog voor op de Veluwe en in een kleine populatie bij Schoonoord in Drenthe.

In 1989 kondigt het Beschermingsplan Dagvlinders een serie herintroducties aan ten behoeve van herstel van die soorten. Herintroductie van de bosparelmoervlinder is daar één van. Uit onderzoek bleek dat herintroductie een goede kans van slagen had in het gebied van de Schipborger Strubben, niet ver van de Schoonloër Strubben. In 1995 werden 30 vlinders uit de Schoonloër populatie weggevangen en uitgezet bij Schipborg. De vlinders werden nauwlettend gevolgd en de populatie bleek op een weliswaar laag, maar toch stabiel niveau te blijven.

In 1999 wordt, onverwacht, maar één mannetje gevonden. In 2000 komt de vlinder niet meer voor en intussen is ook de bronpopulatie in de Schoonloër Strubben verdwenen. Terugkijkend blijkt het belang van metapopulaties onderschat. Een gezonde populatie bosparelmoervlinders bestaat uit enkele grote en veel kleine, tijdelijke populaties die voortdurend individuen uitwisselen. De tijdelijke populaties zijn afhankelijk van tijdelijk voorkomende open plekken. De soort verdwijnt en duikt weer op bij een andere nabijgelegen plek die voldoet aan de habitatvereisten. Er moet sprake zijn van beheersysteem waarbij voortdurend verspreid liggende, open plekken worden gemaakt zoals in het ‘oude’ hakhoutbeheer (kappen en beweiding met schapen). Een losse subpopulatie heeft geen toekomstmogelijkheden. Het Herintroduceren op een aantal

2. Terughoudend met herintroducties

Internationale afspraken

Nederland is lid van de International Union for the Conservation of Nature (IUCN) en sluit aan bij het beleid dat binnen de IUCN wordt ontwikkeld, ook waar het herintroducties betreft. De IUCN heeft richtlijnen ontwikkeld voor herintroducties. Deze richtlijnen gelden ook voor herintroducties in Nederland (zie 3.2).

Op Europees niveau is in de Conventie van Bern afgesproken dat kwetsbare en bedreigde soorten worden beschermd. De Europese Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn geven op Europees niveau invulling aan deze afspraken. Op grond van de Habitatrichtlijn is Nederland verplicht om te zorgen voor een goede staat van instandhouding van vele plant- en diersoorten van communautair belang en deze te behouden en zonodig te herstellen. Op grond van de Vogelrichtlijn is Nederland verplicht om biotopen en leefgebieden van vogels te herstellen, waarbij in het kader van onderzoek vogels mogen worden heringevoerd en gekweekt.

Nadruk op zelfstandige terugkeer

Het natuurbeleid in Nederland is gericht op behoud, herstel, ontwikkeling en duurzaam gebruik van natuur. Primair wordt invulling gegeven aan de biodiversiteitsdoelstellingen door de kwaliteit van natuurgebieden te verbeteren en deze gebieden onderling te verbinden. De Ecologische Hoofdstructuur is hierbij een belangrijk instrument. Door verbindingen tot stand te brengen tussen bestaande leefgebieden van een soort en potentiële nieuwe leefgebieden kunnen soorten zich op natuurlijke wijze verspreiden en herstellen. Onderling verbonden populaties zijn duurzamer in hun voortbestaan dan geïsoleerde populaties. Bovendien profiteren van een goede verbinding meer soorten dan alleen een te herintroduceren soort. Om ruimte te bieden aan de natuurlijkheid van verspreiding en vestiging, moet met herintroductie terughoudend worden omgegaan. Het uitgangspunt is daarom dat zelfstandige terugkeer de voorkeur heeft boven herintroductie. Herintroductie komt als maatregel pas in beeld als zelfstandige terugkeer van een soort onwaarschijnlijk is.

Dit uitgangspunt ten aanzien van herintroducties past binnen de 'Nee, tenzij' benadering van de Flora- en faunawet. Ontheffingen voor herintroductie en repopulatie worden slechts verleend wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat. Voordat tot herintroductie wordt overgegaan moet dus eerst worden bekeken of zelfstandige terugkeer gefaciliteerd kan worden.

Rol en verantwoordelijkheid van de rijksoverheid

Als aanvulling op de gebiedsbescherming en –ontwikkeling draagt actief soortenbeleid bij aan het behoud van bedreigde soorten binnen en buiten beschermde gebieden. De

Leefgebiedenbenadering² is daarin een nieuwe aanpak waarbij de uitvoering van het actieve soortenbeleid wordt belegd bij de provincies. Deze benadering richt zich op de belangrijkste kwetsbare soorten in Nederland. Dit zijn soorten van de Rode Lijsten en soorten die specifieke bescherming nodig hebben (Bijlage IV van de Habitatrichtlijn, bijlage 1 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten). Herintroductie en repopulatie kan een onderdeel zijn van soortgerichte activiteiten van provincies om een bedreigde soort te behouden. Ook anderen (terreinbeheerders, particulieren, gemeenten) kunnen met voorstellen komen voor herintroducties.

De rol van de rijksoverheid is vooral om herintroductieprojecten te toetsen aan het afwegingskader in deze beleidslijn en aan de richtlijnen die de IUCN heeft opgesteld voor herintroducties. Waar nodig zal hierbij van externe advisering en/of inspraak gebruik worden gemaakt. De rijksoverheid is terughoudend met eigen initiatieven voor herintroductie.

² De Leefgebiedenbenadering. Een nieuwe Beleidsstrategie voor soorten (Kamerstuk 2007-2008, 26407, nr. 26),

Box 3. Op het randje: herintroductie van de Geelbuikvuurpad.

De geelbuikvuurpad is een ernstig bedreigde soort die voorkomt in Zuid-Limburg. De aantallen van deze soort zijn sterk achteruitgegaan ten gevolge van het op grote schaal verdwijnen van voortplantingswateren en de aantasting van de kwaliteit van het landhabitat. Verbeteringen van het habitat in de bestaande leefgebieden leidden aanvankelijk tot een toename van het aantal dieren maar het lukte niet om de populatie uit de gevarenzone te halen. Na de extreem droge zomer van 2003 daalden de aantallen weer naar een totale populatieomvang van ongeveer 150 dieren. In 2002 deed zich de mogelijkheid voor om in een niet meer gebruikte mergelgroeve (Groeve Blom) geschikt leefgebied te creëren. In 2005 zijn hier de eerste 1000 larven uitgezet, waar vervolgens meer dan 200 juvenielen uit zijn voortgekomen. In 2006 is het herintroductie-experiment uitgebreid naar de Meertensgroeve in hetzelfde gebied. Ook hier zijn voortplantingswateren aangelegd en larven uitgezet. Tevens is een beheerexperiment gestart waarbij met geiten (grazers) en varkens (woelers) voortdurende verjonging van de begroeiing wordt nagestreefd. Hierdoor kan een bepaalde mate van pionierbegroeiing in de groeven behouden blijven. Immers het uit productie nemen van mergelgroeven heeft tot een snel dichtgroeien geleid van zowel land- als waterhabitats. Doel van het experiment is het verkrijgen van meer inzicht in de noodzakelijke beheersmethodiek die kan leiden tot duurzaam behoud van de geelbuikvuurpad zonder dat dit gepaard dient te gaan met een zeer intensief en dus duur beheer. Of er daadwerkelijk een levenskrachtige populatie gaat

Box 4. De zeearend: een herintroductie als symbool.

Er zijn geen bewijzen dat de zeearend in Nederland gebroed heeft. Maar tot in de 19^e eeuw werden hier jaarlijks vele honderden arenden geschoten. Gezien het natuurlijk karakter van Nederland als vogel- en visrijke delta mag aangenomen worden dat het voor een groot deel zeearenden betrof. Het Wereld Natuur Fonds stelde in 1994 voor (gefokte) zeearenden uit te zetten in de Oostvaardersplassen, Lauwersmeer en in de Gelderse Poort. De herintroductie zou symbool staan voor de Nederlandse delta als ecologisch functionerend wetlandgebied. Daarnaast was er geschikt biotoop en de oorzaak van verdwijnen (afschot) was weggenomen. Het voorstel werd door de natuurbescherming kritisch ontvangen. Het uitzetten om symbolische waarde was afkeurenswaardig en omdat er gefokt werd met deels uit Amerika afkomstige vogels bestond een zeer grote kans op genetische vervuiling van de West-Europese populatie. De Vereniging Das en Boom tekende bezwaar aan bij de rechter tegen de door het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij verleende ontheffing. De herintroductie mocht echter doorgaan. Alle kritiek leidde uiteindelijk toch tot opschorting van de uitzetplannen. Inmiddels heeft de zeearend zich spontaan in Nederland gevestigd doordat de Duitse populatie zich meer en meer richting Nederland uitbreidde. In de Oostvaardersplassen, Biesbosch, Lauwersmeer, het Deltagebied en in het Waddengebied overwinteren jaarlijks zeearenden, ook overzomereren er zeearenden op

3. Afwegingskader voor ontheffingsaanvragen ten behoeve van herintroductie of repopulatie van dieren.

3.1 Inleiding

Om onze inheemse plant- en diersoorten te beschermen, is in de Flora- en faunawet bepaald dat het uitzetten van dieren in de natuur verboden is. De Minister van LNV kan een ontheffing verlenen voor het uitzetten van dieren, het fokken van beschermde dieren of het vangen en verplaatsen van beschermde dieren.

Deel 3 van deze beleidslijn gaat in op het afwegingskader dat gebruikt wordt voor het beoordelen van ontheffingaanvragen voor herintroductie en repopulatie. Paragraaf 3.2 geeft aan in welke situaties het afwegingskader van toepassing is. In paragraaf 3.3 staan de afwegingen die gemaakt worden bij de ontheffingverlening.

3.2 Afbakening

Richtlijnen van de IUCN

De IUCN heeft richtlijnen opgesteld voor herintroducties. Deze richtlijnen, zoals opgesteld door de SSC Re-introduction Specialist Group en vastgesteld bij besluit van de 41^e bijeenkomst van de IUCN Council, zijn bedoeld als gids voor procedures die nuttig zijn bij de uitvoering van herintroductieprojecten en vormen geen starre gedragscode. Deze richtlijnen zijn als zodanig ook van toepassing op herintroducties in Nederland en dienen dus zoveel mogelijk gevolgd te worden.

Deze beleidslijn herintroducties van dieren wordt gebruikt voor het nemen van een principebesluit over de ontheffing voor herintroductieprojecten. Wanneer conform het afwegingskader een ontheffing in principe zal worden verleent, wordt het herintroductieproject nog getoetst aan de IUCN richtlijnen. Een ontheffingsaanvraag voor herintroducties zal dus zowel worden getoetst aan het afwegingskader in deze beleidslijn, als aan de richtlijnen van de IUCN.

Juridisch kader

De bepalingen van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn ten aanzien van herintroductie van soorten zijn geïmplementeerd in de Flora- en faunawet. Ook de regels ten aanzien van het onder zich hebben en vervoer van de te herintroduceren soorten op grond van de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn, Basisverordening en CITES zijn geregeld in de Flora- en faunawet.

Op grond van artikel 9 van de Flora- en faunawet is het onder meer verboden beschermde inheemse diersoorten te vangen, op te sporen en te bemachtigen. Op grond van artikel 13, lid 1, onder a, van de Flora- en faunawet is het onder meer verboden dieren dan wel eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse of beschermde uitheemse diersoort te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren, binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen of onder zich te hebben. Op grond van artikel 14 van de Flora- en faunawet is het verboden dieren of eieren van dieren in de vrije natuur uit te zetten.

Op grond van artikel 75, lid vijf en zes van de Flora- en faunawet kan ontheffing worden verleend van bovenstaande verbodsartikelen ten behoeve van onder meer herintroductie en repopulatie.

Andere wetten en regels

Naast de Flora- en faunawet zijn, afhankelijk van de diersoort en het type herintroductieproject, mogelijk andere regels van toepassing op een herintroductie. Voorbeelden hiervan zijn de Natuurbeschermingswet 1998, de Wet op de Dierproeven, of de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren. Een herintroductieproject moet ook voldoen aan deze regels (wanneer ze van toepassing zijn). Ze vormen echter geen onderdeel van de afweging voor een ontheffing van de Flora- en faunawet.

Toepassing van het afwegingskader

Het afwegingskader in deze beleidslijn herintroducties van diersoorten wordt gebruikt voor de beoordeling van ontheffingsaanvragen ex artikel 75 van de Flora- en faunawet voor zover de aanvraag betrekking heeft op herintroductie of repopulatie van diersoorten. Onder herintroductie wordt daarbij verstaan: het uitzetten van dieren in de vrije natuur met als doel zelfstandige duurzame populatie te vormen. Repopulatie is het bijplaatsen van individuen in een bestaande populatie om de duurzaamheid van deze populatie te bevorderen.

Omdat herintroducties tot doel moeten hebben om te zorgen voor een zelfstandige wilde populatie, wordt dit afwegingskader niet gebruikt voor het beoordelen van de inzet van grote hoefdieren als grazers in kleine omrasterde natuurgebieden. Van herintroductie is bij hoefdieren pas sprake als ze een zelfstandige populatie kunnen vormen in een niet-omheind gebied, of in een omheind gebied dat groter is dan 5000 hectare³ (zoals bijvoorbeeld de Oostvaardersplassen). Het gebruik van bijvoorbeeld edelherten voor begrazing in een klein omheind natuurgebied is geen

³ conform de Nota Jacht en Wildbeheer (Tweede Kamer, vergaderjaar 1992-1993, 22 980, nrs 1-2)

herintroductie omdat er hierbij sprake is van gehouden dieren. Dit afwegingskader is alleen van toepassing als het gaat om niet-gehouden dieren.

Het weer in vrijheid stellen van tijdelijk opgevangen dieren wordt niet als herintroductie beschouwd omdat het daarbij niet primair gaat om het vormen van een zelfstandige populatie. Het in vrijheid stellen van tijdelijk opgevangen dieren gebeurt in het belang van het individuele dier. Omdat er vergelijkbare ecologische risico's spelen als bij herintroductie, dient dit ook zorgvuldig te gebeuren. Het valt echter buiten dit afwegingskader. Ook het verplaatsen van dieren in verband met bouwwerkzaamheden wordt niet als herintroductie beschouwd.

3.3 Afwegingen bij ontheffingverlening voor herintroductie van dieren

Bij de beoordeling van ontheffingsaanvragen voor herintroducties worden vier typen afwegingen gemaakt: het belang van de herintroductie, de mate van urgentie van de herintroductie, ecologische afwegingen en organisatorische afwegingen. Deze afwegingen leiden in samenhang tot een principekeuze over het al dan niet verlenen van een ontheffing voor een herintroductie of repopulatie. Onderstaande figuur geeft het afwegingskader samengevat weer.

Afwegingskader herintroducties	
1. Belang van de herintroductie	
a. Bijdrage aan de instandhouding van een bedreigde soort	
b. Bijdrage aan het functioneren van een ecosysteem	
c. Bijdrage aan de compleetheid van een ecosysteem	
d. Bijdrage aan het natuurbewustzijn	
e. De kans op kennis	
2. Mate van urgentie	
a. Kans op spontane vestiging of herstel	
b. Noodzaak tot ingrijpen	
3. Ecologische afwegingen	
a. Oorspronkelijkheid van de soort	
b. Effecten van de herintroductie	
c. Kans op een zelfstandige duurzame populatie	
4. Niet-ecologische afwegingen	
a. Kans op schade	
b. Veterinaire risico's	
5. Organisatorische afwegingen	
a. Heldere en realistische ambitie	
b. Monitoren van de voortgang	
c. Mandaat en slagkracht van de organisatie	

1. Belang van de herintroductie

Voor het beoordelen van een ontheffingsverzoek voor herintroducties wordt allereerst het belang van de herintroductie gewogen. Er dient een goede reden te zijn voor een herintroductie. Er zijn 5 redenen voor herintroductie die in samenhang het belang van de herintroductie aangeven. Bij de ontheffingverlening worden redenen a, b en c zwaarder gewogen. De andere redenen (d en e) zijn van aanvullend belang.

- a. Bijdrage aan de instandhouding van een bedreigde soort.

Door een bedreigde soort in een geschikt gebied te herintroduceren kan de staat van instandhouding van die soort verbeteren. De kans op landelijke uitsterven wordt verkleind doordat de soort op meerdere plaatsen en in grotere aantallen voor komt. Het terugbrengen van een uit Nederland verdwenen diersoort kan bijdragen aan de instandhouding van die soort op internationaal niveau. Door het bijplaatsen van individuen van dezelfde soort kan een bedreigde populatie getalsmatig worden versterkt (restocking). Ook kan het bijplaatsen van enkele individuen inteelt in kleine populaties voorkomen door genetische verrijking (genetic rescue).

b. Bijdrage aan het functioneren van het ecosysteem.

Door een sleutelsoort uit te zetten kan de ontwikkeling van een ecosysteem gestuurd worden in een bepaalde richting. Hier kunnen ook andere soorten van profiteren. Een voorbeeld van zo'n sleutelsoort is de bever (zie ook box 1). Bevers kunnen meer openheid brengen in dichtbegroeide oevervegetaties, hierdoor ontstaan plekken waar bijvoorbeeld libelles goed gedijen. De bijdrage aan het functioneren van een ecosysteem kan een reden zijn om niet-bedreigde soorten te herintroduceren in een gebied.

c. Bijdrage aan de compleetheid van het ecosysteem.

Het terugbrengen van een soort die als kenmerkend wordt beschouwd voor het bepaald type ecosysteem kan een reden zijn voor herintroductie. Kenmerkende soorten vervullen vaak een ambassadeursfunctie of paraplu-functie. Ze staan symbool voor bijvoorbeeld de goede milieukwaliteit van een gebied. Maatregelen om zo'n soort in stand te houden zijn vaak ook gunstig voor andere soorten.

d. Bijdrage aan het natuurbewustzijn.

De aanwezigheid van attractieve soorten in een gebied kan de publieke waardering voor een gebied vergroten en biedt kansen voor natuureducatie. Ook kan een herintroductie het draagvlak voor natuurbeschermingsmaatregelen versterken. Een risico dat wordt meegewogen is dat een mislukt project dit draagvlak ondermijnt.

e. Kans op kennis.

Het begeleidende onderzoek bij een herintroductie is kans om nieuwe ecologische kennis op te doen. Deze kennis is ook van belang voor natuurbeheer in andere gebieden en voor herintroducties in de toekomst. De mate waarin het onderzoek bijdraagt aan nieuwe kennis wordt meegewogen bij de ontheffingverlening.

2. Mate van urgentie

Bij de ontheffingverlening wordt de belang van herintroductie afgewogen tegen het belang van natuurlijkheid in de verspreiding en herstel van soorten. De mate waarin het nodig is om nu tot herintroductie over te gaan, wordt gewogen aan de hand van de kans op spontane vestiging of herstel, en de noodzaak tot ingrijpen.

a. Kans op spontane vestiging of herstel.

Het uitgangspunt van deze beleidslijn is dat zelfstandige terugkeer van soorten de voorkeur heeft boven herintroductie. Wanneer een soort zich op termijn zelfstandig kan vestigen, is herintroductie in principe niet nodig. Herintroductie is dus pas te overwegen als het onwaarschijnlijk is dat de soort zich op eigen kracht vestigt of versterkt, ook als er maatregelen worden genomen om dit te stimuleren. Bij een herintroductieproject moet de termijn worden bepaald waarop spontane vestiging mogelijk wordt geacht.

Richtinggevend bij de afweging tussen afwachten of herintroduceren is het uitgangspunt dat herintroductie niet noodzakelijk wordt geacht wanneer spontane vestiging of herstel van een populatie binnen 20 jaar mogelijk is.

b. Noodzaak tot ingrijpen.

Wanneer een soort uit een gebied is verdwenen, betekent dit niet dat herintroductie altijd noodzakelijk is. In dynamische systemen kunnen soorten lokaal verdwijnen als onderdeel van een ontwikkelingsproces. Ook kan door klimaatverandering het verspreidingsgebied van een soort verschuiven.

Soms kan het echter raadzaam zijn om verdwijning of spontane hervestiging van een populatie niet af te wachten. Bijvoorbeeld wanneer een geïsoleerde populatie door inteelt dreigt te verdwijnen. Met repopulatie kunnen geïsoleerde populaties genetisch of getalsmatig kunnen worden verrijkt (genetic rescue, restocking) waarmee een uitsterfspiraal zou kunnen worden gestopt. Ook kan direct ingrijpen gerechtvaardigd zijn wanneer de herintroductie direct of indirect (via herintroductie van een sleutelsoort) een belangrijke bijdrage aan de instandhouding van een bedreigde soort. Locale herintroductie en repopulatie kunnen effectieve manieren zijn om (ernstig) bedreigde soorten voor (lokaal) uitsterven te behoeden. Met locale herintroductie kan soms een netwerk van verbonden populaties (metapopulatie) worden gecreëerd wanneer inrichtingsmaatregelen alleen hiervoor niet afdoende zijn. Dit verkleint dan het risico op lokaal uitsterven.

3. Ecologische afwegingen

Wanneer er een goede reden is voor de herintroductie en op basis van de urgentie is bepaald dat wachten op spontaan herstel of hervestiging niet passend is, wordt een aantal ecologische afwegingen gemaakt.

a. De oorspronkelijkheid van de soort.

Voor herintroductie komen alleen inheemse soorten in aanmerking (soorten van de LNV-soortendatabase). Ook moet de herintroductie plaatsvinden binnen het historische verspreidingsgebied van de soort. Van deze regel kan beargumenteerd afgeweken worden, bijvoorbeeld voor herintroducties in Flevoland (valt vaak buiten het historisch verspreidingsgebied). Ook voor diersoorten die vóór 1900 uit Nederland zijn verdwenen (deze behoren niet tot de inheemse-soortenlijst) kan een uitzondering worden gemaakt, bijvoorbeeld op basis van de ecologische rol van een diersoort.

Populaties van een inheemse soort kunnen ook onderling (genetisch) verschillen. Om genetische vervuiling te voorkomen is het van belang dat de individuen genetisch voldoende verwant zijn aan de oorspronkelijke populatie en aan eventuele nog bestaande populaties waarmee zij in contact kunnen komen. Het risico op faunavervalsing moet verwaarloosbaar zijn.

b. Effect van de herintroductie

De herintroductie mag geen ongewenste negatieve gevolgen hebben voor bestaande of toekomstige natuurwaarden. Soorten die worden uitgezet kunnen positieve uitwerking hebben op de biodiversiteit in een gebied. Op bepaalde soorten kunnen zij echter negatieve effecten hebben door predatie, concurrentie of genetische vervuiling. Ook kan aangepast beheer ten behoeve van de geherintroduceerde soort gevolgen hebben voor andere soorten (bijvoorbeeld predatorbestrijding). De ecologische effecten van een herintroductie moeten in kaart worden gebracht zodat een gedegen afweging mogelijk wordt. Ook moet het effect op de donorpopulatie bekend zijn. Er mogen geen significante negatieve effecten zijn op de overleving van populatie waar de uit te zetten individuen vandaan komen. De inbreuk op het welzijn van de betrokken dieren moet worden afgewogen tegen de positieve ecologische effecten.

c. De kans op een duurzame populatie

Het doel van elke herintroductie is dat op termijn een zelfstandige populatie ontstaat die natuurlijk gedrag kan vertonen met minimale menselijke invloed. Ten eerste betekent dit dat er een uitzetgebied beschikbaar moet zijn van voldoende kwaliteit en omvang. Hiervoor moeten de eisen die een soort stelt aan zijn omgeving bekend zijn (milieukwaliteit, ecologische relaties) evenals de oorzaken van achteruitgang of verdwijnen van de soort. Deze oorzaken van achteruitgang dienen te zijn weggenomen of gemitigeerd zodanig dat de herintroductie een goede slagingskans heeft.

Waar nodig zal rekening gehouden moeten worden met enige beginsterfte. Met een habitatgeschiktheidsanalyse moet de draagkracht van een uitzetgebied worden bepaald. Hierbij moeten toekomstige veranderingen in het leefgebied in het licht van klimaatverandering worden meegenomen.

Ten tweede moeten er voldoende geschikte individuen beschikbaar zijn voor de herintroductie. De minimale duurzame populatiegrootte voor de lange termijn moet worden bepaald. Rekening houdend met eventuele hoge beginsterfte, demografische en genetische effecten in kleine populaties en omgevingsvariatie moet in een uitzetplan het aantal individuen worden bepaald dat gedurende een periode wordt uitgezet om uiteindelijk een duurzame populatie te bereiken. Bij het bepalen van het aantal uit te zetten individuen moeten ook dierenwelzijnsaspecten worden meegenomen. De herintroductie mag niet ten koste gaan van een onevenredig aantal uit te zetten individuen. Herintroductie vindt bij voorkeur plaats met uit het wild gevangen individuen. Gefokte dieren of dieren uit gevangenschap moeten een maximaal haalbare overlevingskans hebben die bij voorkeur de overlevingskans van het uitzetten van wilde soortgenoten benaderd. Middels een levensvatbaarheidanalyse moet de kans worden bepaald dat op termijn een duurzame zelfstandige populatie ontstaat. Het blijven bijplaatsen van individuen (bijvoorbeeld ten behoeve van genetische uitwisseling tussen geïsoleerde populaties) is alleen acceptabel als er op lange termijn zicht is op natuurlijke uitwisseling.

4. Niet-ecologische afwegingen: schade en veterinaire risico's

Naast de ecologische afwegingen moeten bij sommige soorten ook niet-ecologische afwegingen worden gemaakt. Wanneer soorten worden geïntroduceerd die schade kunnen veroorzaken, bijvoorbeeld aan landbouwgewassen of infrastructuur, dan moet de verwachte schade van tevoren worden ingeschat zodat deze kan worden afgewogen tegen het belang van de herintroductie. Schade door herintroductie moet zoveel mogelijk voorkomen worden.

Soms kunnen herintroducties ook veterinaire risico's met zich mee brengen. Bijvoorbeeld bij herintroducties nabij veehouderijbedrijven. Een herintroductie mag geen onevenredig veterinair risico inhouden.

5. Organisatorische afwegingen

Naast deze ecologische afwegingen wordt een aantal organisatorische afwegingen gemaakt. Herintroducties zijn vaak complexe activiteiten waarbij veel belangen meespelen. De initiatiefnemer moet voldoende in staat zijn om de herintroductie te laten slagen.

Daarom worden de volgende afwegingen gemaakt:

a. Haalbaarheid

De ambitie van elk herintroductieproject is om minimaal één duurzame zelfstandige populatie te laten ontstaan. In een herintroductieplan moet voldoende waarborg zitten dat de gestelde ambitie

wordt gehaald. Een haalbaarheidsstudie kan laten zien dat de gestelde doelen realistisch zijn. Daarnaast dienen er heldere beslismomenten en criteria te worden vastgesteld waarop het voorzetten of stopzetten van het project kan worden bepaald. Ook moet er een interventiebeleid zijn waarop bij problemen kan worden teruggegrepen. Het herintroductieproject wordt binnen een vastgestelde termijn afgerond.

b. Monitoring en onderzoek

Begeleidend onderzoek bij een herintroductie is noodzakelijk om ook tijdens de herintroductie na te gaan welke maatregelen nodig zijn om het project te laten slagen. Bovendien is een herintroductie een kans om meer kennis te verkrijgen over de interactie tussen een soort en zijn omgeving. Deze kennis kan gebruikt worden in toekomstige herintroducties en beheermaatregelen elders. Daarom is het belangrijk dat de herintroductie goed wordt gevolgd en gedocumenteerd. Het begeleidend onderzoek moet handvatten leveren om waar nodig het beheer te verbeteren of in te grijpen.

c. Mandaat en slagkracht

Herintroductie vergt vaak medewerking van meerdere partijen. Zo moet het beheer en inrichting in een gebied soms worden aangepast of moeten mitigerende maatregelen worden genomen. De initiatiefnemer moet daarom voldoende mandaat hebben om de herintroductie te doen slagen. Dit betekent dat waar nodig de medewerking van de terreinbeheerder, terreineigenaren, waterschap, gemeente en provincie is toegezegd en dat experts zijn geconsulteerd, omwonenden en andere belanghebbenden zijn betrokken. Vooraf dient duidelijk te zijn hoe wordt omgegaan met de mogelijk gewenste aanpassing van economische activiteiten en op welke wijze schadecompensatie of schadebestrijding is geregeld. Hierover moeten met de betrokken partijen afspraken zijn gemaakt. Ook moet rekening worden gehouden met de omstandigheid dat de soort zich ook buiten het uitzetgebied kan vestigen. Communicatie en lokaal draagvlak zijn vaak essentieel voor het slagen van een project.

De praktijk van herintroducties leert dat er onverwachte tegenvallers kunnen zijn die het succes van een herintroductie in gevaar kunnen brengen. Een initiatiefnemende organisatie dient daarom voldoende in staat te zijn om tegenvallers te kunnen opvangen zowel organisatorisch als financieel en moet op steun en medewerking van betrokken partijen kunnen rekenen.

Het mandaat van de herintroducerende organisatie en de slagkracht van deze organisatie wordt bij de ontheffingverlening ingeschat en meegewogen.